

Om kunst- og kulturformidling i barnehagen.

Av Høgskolelektor Ann-Hege Lorvik Waterhouse

Kunst- og kulturformidling er en sentral del av barnehagehverdagen. Med ny rammeplan for barnehagen settes det et sterkere fokus på barnehagen som kulturarena. Den nye rammeplanen legger også opp til en vid forståelse av begrepet barnekultur. Hva fordrer dette av kompetanse knyttet til kunst- og kulturformidling i førskolelærerutdanningen, i barnehager og i kunst- og kulturinstitusjoner? Hvilken tradisjon har man i norske barnehager for kunst- og kulturformidling? Hvordan kan vi gjennom en bevisstgjøring av egne yrkesutøvelse bli flinkere til å sette fokus på kvalitet i vår formidling og sist men ikke minst hva mener vi med formidling kunst og kultur?

Barnehagen som kulturarena

I ”Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver” finner vi i kapittel 2 et hovedpunkt som omhandler barnehagen som kulturarena. *”Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barnas egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap”*¹. Videre vises det til at man definerer kultur *” som kunst og estetikk, felles atferdsmønstre, kunnskaper, verdier, holdninger, erfaringer og uttryksmåter. Kultur handler om arv og tradisjoner, om å skape og om å levendegjøre, fornye og aktualisere. Kultur utvikles i spenningen mellom tradisjon og fornyelse. Både lokale og nasjonale kulturverdier, slik disse gjenspeiles i barns oppvekstmiljø, må være representert i barnehagens virksomhet”*².

Ut fra mitt faglige ståsted som høgskolelektor i forming leser jeg planen med kunstfaglige briller. I rammeplanen fra 1995 hadde man et sterkt fokus på kulturformidling i et sosialantropologisk perspektiv³. Kunst og estetikk var ikke inkludert i kulturdefinisjonen som dannet grunnlaget for planens kultursyn. I den generelle delen av planen viste man til at barn skulle møte kunst og kunstnere for å bli inspirert. Kunst- og kulturformidling fikk større plass i beskrivelsen av fagområdet *”Estetiske fag”*. Det kan virke som om kunst var noe barna skulle oppsøke for å finne inspirasjon til egen skapende virksomhet og for å utvikle kulturell identitet, samt utvikle følsomhet og iakttagelsesevne⁴. Slik kunstbegrepet fremstår i 1995-planen kan det sees på som noe som tilhører samfunnet og voksenkulturen mer enn noe som skapes i barnas egen kultur.

I ny rammeplan er kunst og estetikk løftet fram og inngår som en selvsagt del av kulturbegrepet som ligger til grunn for planenes kultursyn. Ny rammeplan har også ført til nye benevnelser på fagområdene. Det som i 1995-planen var definert som *”Estetiske fag”* har nå fått overskriften *”Kunst, kultur og kreativitet”*. Legger det nye føringer for det faglige innholdet?

Svært mye av innholdet fra 1995-planen er overført til 2006-planen. Det jeg opplever som en vesentlig forskjell er vektlegging av kunst- og kulturformidling som grunnlag for, og som referanse for det som skjer i barnas hverdag. Kunst og kultur virker mer integrert i det vi kan definere som barnekultur og i barnehagens virksomhet. Det kan virke som om det ikke lenger er like stor avstand mellom kunsten og barnas eget skapende arbeid.

Syn på barn og barnekultur

I følge den danske forskeren Beth Juncker har vi hatt en utdanningspolitikk hvor den pedagogiske tanke har vært å føre barnet inn i kulturen, inn i tradisjonen og kulturarven og som har hatt til hensikt å lære barn om kunst⁵. Med et fornyet syn på barnet og barnekulturen har det skjedd et moderne gjennombrudd på det barnekulturelle feltet. Dette tvinger oss til å endre syn på barn og barnekultur. Barnet er nå definert som et kulturskapende individ. Juncker sammenligner det som nå skjer i synet på barn og barndom med samfunnets endrede syn på kvinner og kvinners kamp for likestilling⁶.

Den nye rammeplanen har en vid forståelse av hva barnekulturen er. *”Barnekultur forstås som kultur av, med og for barn. Barn deltar i kultur og skaper sin kultur. Barn gjenskaper selv og fornyer kulturen, i samspill med hverandre, med voksne og med det kulturmøtet de får med andre mennesker og situasjoner. Barn fortolker sine inntrykk og skaper mening ved å leke og gi form til det de er opptatt av. Barns egen kulturskaping og lek fremmer kommunikasjon på tvers av kulturer. Barn må få muligheter til å uttrykke seg gjennom mange «språk» og kombinere disse i lekende fellesskap og med ulike estetiske uttrykk”*⁷. Dette bygger opp under mitt syn på at avstanden mellom barnet og kunsten har blitt mindre sett med samfunnets øyne. Ut fra barnet og kunstnerens perspektiv har kanskje slektskapet og fellesskapet alltid vært til stede?

Hva er kunst- og kulturformidling for barn?

I følge førsteamanuensis Ivar Selmer-Olsen har kunstformidling eller kulturformidling for barn ofte vært nytteorientert i den forstand at det ofte har inngått i ulike former for læringsprosjekter hvor det kan se ut til at barnet har blitt betraktet kun som et utviklingspotensiale. Med et endret syn på barn og barndom er ikke barnet lenger kun en mottaker av kultur, men en medskaper av kultur⁸. Barn har rett til estetiske opplevelser og til kunstopplevelser med betydning for deres liv her og nå. Gjennom forskning har man påvist at også de minste barna har evne til å ta imot og glede seg over kunstinntrykk⁹.

Ny rammeplan for barnehagen legger stor vekt på barns opplevelse av kunst og kultur som grunnlag for egen estetisk virksomhet. *”Barnehagen må gi barn mulighet til å oppleve kunst og kultur, og til selv å uttrykke seg estetisk. Å være sammen om kulturelle opplevelser og å gjøre eller skape noe felles, bidrar til samhørighet. Barn skaper sin egen kultur ut fra egne opplevelser. Gjennom rike erfaringer med kunst, kultur og estetikk vil barn få et mangfold av muligheter for sansing, opplevelse, eksperimentering, skapende virksomhet, tenkning og kommunikasjon. Fagområdet omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design. Formidling av kunst og kultur bidrar til å skape fortrolighet med og tilhørighet til kulturelle uttrykksformer”*¹⁰.

Formidling av kunst og kultur bør være en aktiv og integrert del av barnehagehverdagen. Det blir viktig å legge til rette for gode møter med ulike kunst- og kulturuttrykk. Dette må skje gjennom dialog mellom barnehagefeltet og ulike kunst- og kulturinstitusjoner og organisasjoner. Når man arbeider med kunst- og kulturformidling må man ha både kunstfaglig og barnefaglig kompetanse. Gjennom et samarbeid mellom barnehager og ulike kunst- og kulturinstitusjoner kan slik kompetanse utvikles. Det ligger også et stort ansvar hos utdanningsinstitusjonene som utdanner førskolelærere og kunst- og kulturformidlere til å undervise i hvordan vi kan legge til rette for god dialogbasert formidling av kunst og kultur i arbeid med barn.

Jeg mener at kunst også må defineres som noe som oppstår i møtet mellom barnet og kunstobjektet/kunstaksjonen. Ulike kunstgenrer utfordrer på ulike måter. En konsert og en teaterforestilling kan defineres som en ”her og nå opplevelse” hvor kunstneren/utøveren også er formidleren. Billedkunst og litteratur er uttrykk som ofte blir formidlet av andre enn kunstneren og formidleren får stor ”makt” i forhold til barnets opplevelse. Nyere kunstuttrykk

som installasjon, performance, happenings og lignende inviterer i større grad betrakteren inn i verket og ”her og nå opplevelsen” blir viktig i møtet med verket. Når barnet får oppleve, sanser og undersøke kunst på egen hånd oppstår et annerledes møte enn når en voksen formidler. Vi må være åpne for at barnet gjennom slike møter kan tilføre kunst og kultur ny verdi. Gjennom dialog med barnet kan man sammen utveksle og utvikle ny erfaring og kunnskap om kunst og kultur. De voksne er svært viktige som samtalepartnere og medopplevere i barns møte med kunst- og kulturuttrykk.

I barnehagen er det mye uformell formidling av kunst og kultur. Gjennom barnebøker, bilder, plakater, turer, fester og ulike estetiske aktiviteter formidler man både opplevelser, holdninger, verdier og kunnskap. En større bevissthet i forhold til utvalg kan heve kvaliteten på den daglige formidlingen som skjer i barnehagen. Bevissthet om de fysiske rammene, organisering av rom, materialer, montering av bilder, utstillinger og oppslag i barnehagen kan bidra til å øke barnas estetiske bevissthet.

Kompetanse knyttet til kunst- og kulturformidling i barnehagen

For mange barn kan barnehagen være en døråpner i møte med ulike kulturelle uttrykksformer. Mange barn blir eksponert for kunst- og kulturuttrykk de ikke kjenner fra før når de kommer i barnehagene. En god førskolelærer eksponerer barnegruppa for et variert utvalg av kunst- og kulturuttrykk fra fortid og nåtid, fra lokal, nasjonal og internasjonal sammenheng. Barna må også få arbeide med egne estetiske uttrykk. Hva krever dette av kompetanse hos personalet i barnehagen?

Det viktigste personalet kan bidra med er en anerkjennende holdning til barnet som et kulturvesen som gjennom kropp, sanser og følelser møter sin omverden. De voksne må også være lyttende og vise evne til å reflektere sammen med barn i dialogen som oppstår i møte med kunst. De voksne må også utvikle en bevissthet om kvalitet i sitt utvalg av formidlingstilbud til barn. Skal man på utstilling, teater, konsert eller biblioteket er det viktig å være forberedt på det man skal møte. Jeg tror det er viktig at barnehager signaliserer et behov for økt dialog med kunst- og kulturinstitusjoner for å utvikle formidlingskonsepter som passer inn i barnehagen på barnas premisser og ikke tar til takke med formidlingsopplegg som egentlig er tiltenkt grunnskolen.

Ser man på de formidlingstilbud som gis ved sentrale kunst- og kulturinstitusjoner er det svært få som har barnehagen som en viktig målgruppe for sin formidling. De som har barnehagen som målgruppe i sine tilbud velger da som regel barn fra 4 år og oppover. Dette er bekymringsfullt i forhold til de minste barna. Hvorfor er det slik? Kommuniserer barnehagene et behov for tilrettelagt formidling til barn under 4 år? Velger museer og institusjoner bort denne målgruppen fordi de ikke har kompetanse på små barn? Er det slik at museer og institusjoner ikke har en forpliktelse overfor de minste barna? Det er nok mange svar på dette og det har derfor stor verdi å jobbe aktivt med å styrke formidling av kunst og kultur mot barnehagen og mot de minste barna spesielt.

Den kulturelle skolesekken er nå utvidet og skal innføres i videregående opplæring. Det har også vært diskutert om man skal innføre dette i barnehagen. Prosjektet ”Den kulturelle bæremeisen” er et utviklingsprosjekt i Bergen kommune med inspirasjon fra ”Den kulturelle skolesekken”¹¹. Jeg håper at erfaringer fra dette prosjektet sammen med andre prosjekter kan skape grunnlag for økt nasjonal satsning på kunst- og kulturformidling i barnehagen.

”DIALOG - kunst og kulturformidling i barnehagen”

På førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo har vi nå satt i gang et prosjekt vi har kalt ”Dialog – kunst og kulturformidling i barnehagen”. Prosjektet er initiert av Høgskolelektor i forming Ann-Hege L. Waterhouse (prosjektleder), Høgskolelektor i drama Maybritt Jensen og Høgskolelektor i musikk Kirsti Ese. Prosjektet er støttet med midler fra forskningsprogrammet KLOK-kommunikasjon, læring oppvekst og kultur ved Høgskolen i Oslo.

Målet for prosjektet er å styrke kompetansen knyttet til kunst- og kulturformidling for og med barn i aldersgruppen 0-6 år for barnehagefeltet, kunst- og kulturinstitusjoner og høgskolen. Videre ønsker vi gjennom dette prosjektet å skape et godt faglig og inspirerende nettverk med konkrete samarbeidsprosjekter og grundig dokumentasjon.

Første fase av prosjektet er en seminarrekke på tre seminarer våren 2007 hvor målet er å etablere et nettverk med fokus på aktiv dialogbasert formidling av kunst og kultur i arbeid med barn i aldersgruppen 0-6 år. Vi har i første omgang invitert barnehager og kunst og kulturinstitusjoner i Oslo. Gjennom seminarrekken søker vi å få innblikk i sentrale

problemstillinger som de ulike aktørene opplever som viktige i forhold til sin rolle som formidlere og formidlingsinstitusjoner.

Nettverket skal fungere som en arena for erfaring og kunnskapsutveksling mellom barnehager, utdanningsinstitusjoner, kunst - og kulturinstitusjoner. Gjennom nettverket skal man utvikle nye samarbeidsprosjekter på tvers av institusjonene. Dialognettverket skal også fungere som en arena for å synliggjøre barnefaglig forskning knyttet til estetiske fag, kunst og kulturformidling. Det skal også fungere som en kunnskapsbase for undervisning og læring og som et faglig fellesskap. I tilknytning til nettverket skal det lages et nettsted som skal fungere som en informasjons- og kommunikasjonskanal for nettverkets deltagere og andre som arbeider med estetiske problemstillinger knyttet til kunst og kulturformidling i barnehagen.

Følgende institusjoner og barnehager er med i prosjektet: ABM-utvikling, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, Rikskonsertene, Buskerud fylkeskommune, Oslo Nye Teater, IKM – Internasjonalt kultursenter og museum, Deichmanske Bibliotek, Norsk kulturråd, Tørtberg barnehage, Thaulow Barnehage, Dumpa Barnehage, Etterstad Barnehage, Kulturparken Barnehage, Sophies Hage, og Sagene bydel. Flere av barnehagene har tydelig profil som kunst og kulturbarnehager.

Gjennom dette prosjektet håper vi å øke kunnskapen og engasjementet for formidling av kunst og kultur i barnehagen, samt styrke dialogen mellom de ulike formidlingsaktørene og ikke minst dialogen med barna i møtet med ulike kunst- og kulturuttrykk.

NOTER

¹ Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, (2006): 30

² Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, (2006): 30

³ Rammeplan for barnehagen, (1995): 57

⁴ Rammeplan for barnehagen, (1995): 75

⁵ Beth Juncker, "Er kunst for barn" Artikkel i "Barnet og kunsten", Tina Østberg (red), (2005): 17

⁶ Beth Juncker, "Er kunst for barn" Artikkel i "Barnet og kunsten", Tina Østberg (red), (2005): 24

⁷ Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, (2006): 30

⁸ Ivar Selmer-Olsen, "Formidling av kunst til barn. Hvem er barnet det formidles til?" Artikkel i "Barnet og kunsten", Tina Østberg (red), (2005): 32

⁹ Ivar Selmer-Olsen, "Formidling av kunst til barn. Hvem er barnet det formidles til?" Artikkel i "Barnet og kunsten", Tina Østberg (red), (2005): 39

¹⁰ Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, (2006): 36

¹¹ "Den kulturelle bæremeisen" er et utviklingsprosjekt som foregår i 10 pilotbarnehager i Bergen. Prosjektet er satt i gang etter inspirasjon fra "Den kulturelle skolesekken" og har som mål å la barna før grunnskolealder få et reelt møte med kunst og kultur, og at kunst og kulturformidling skal åpne for barns deltakelse, involvering og aktivitet. DKB skal derfor ha som målsetting å metodisk vektlegge prosessuelt arbeid gjennom en reflekterende, deltakende og involverende metode. Man skal vektlegge opplevelser som åpner mange sanser og som gir muligheter for å reflektere, undre seg og filosofere.

LITTERATUR

Østberg, Tina (red.) (2005) *Barnet og kunsten*. Oslo, Norsk kulturråd. 151 s.

F-4205 B (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*, Oslo, Kunnskapsdepartementet

Q-0917 B (1995). *Rammeplan for barnehagen*, Oslo, Barne- og familiedepartementet

Nettsted for ”Den kulturelle bæremeisen”, Bergen kommune,

http://www3.bergen.kommune.no/portal/page?_pageid=74,64502&_dad=portal&_schema=PORTAL&articleId=3202&artSectionId=82&menuSectionId=82§ionId=82